

PER UNG - 70 ÅR Av Toril Smit

Per Ung fylte 70 år i 2003 og kan se tilbake på 50 års skapende arbeid som billedkunstner. Slike runde tall gir en gylden anledning til å samle et bredt utvalg verk og se utviklingen i hans kunstneriske produksjon under ett. Denne boken er en rikholdig billedkavalkade i så måte. Parallelt har Vigeland-museet gleden av å presentere en retrospektiv utstilling av Per Ungs skulpturelle verden.

Per Ung inntar en særegen og markant posisjon i nyere norsk skulpturhistorie. Han har i en mannsalder representert et kunstsyn med sterk tro på den klassisk figurative tradisjon og de store mestere fra antikken til Michelangelo, Bernini og Rodin. Rodin regnes som den moderne tids brobygger til de klassisk humanistiske idealer, samtidig som han kalles den moderne skulpturs far med sin ekspressive og individualiserte skulpturoppfatning. Både Vigeland og Ung står i felles gjeld til Rodin, men om denne plattformen i utgangspunktet var den samme, så har de selvfølgelig gitt tradisjonen sine vidt forskjellige personlige og tidsavhengige fortolkninger. Per Ung har trofast og standhaftig holdt fast ved referansene til den tunge klassiske arven og formidlet dens muligheter videre i sine egne arbeider, etter hvert i en karakteristisk dramatisk-romantisk stil som er blitt hans kjennemerke.

Per Ung begynte på Statens Kunstakademi som 19-åring i 1952 under professor Per Palle Storm og gikk der i tre år. Ung fikk tidlig oppmerksomhet som en dyktig og lovende kunstner, og allerede som akademielev vant han en konkurranse om et monument over Johanne Dybwad. Statuen ble reist utenfor Nationaltheatret i 1962 og representerte hans gjennombrudd i kunstlivet. Skulpturen har stiliserte og forenklede former og står i sterk kontrast til hans senere formspråk. I 1961 hadde han et studieopphold ved St. Martins School of Art i London under den radikale skulptøren Anthony Caro. Men snarere enn å la seg inspirere til eksperimenterende kunstprosjekter, fikk dette møtet Per Ung til å ta avgjørende avstand fra

modernismen. Hans draging mot den gamle europeiske kulturtradisjon var urokkelig. 1960-årene preges like fullt av en søken i forskjellige retninger, men da innenfor det figurative feltet. Motivene hentet han fra sine familiære omgivelser som "Gutt og hund" (1963) eller "Gravid kvinne" (1965). Her demonstrerer han en sikker hånd med realistisk og friskt naturalistiske skildringer.

I 1970 laget han nøkkelverket "Korsfestet", der han hadde funnet frem til det dramatisk -ekspressive hovedleie han i alle år senere skulle arbeide innenfor. Samtidig går formatene opp i naturlig og over-naturlig størrelse, og innholdet skifter fokus fra det hverdagslige og alminnelige til billedliggjøring av menneskelige dramaer. Men parallelt dukker det også opp mer realistiske skulpturer av mor-barn og gutteskikkelser. Dette er emner som jo i utgangspunktet skiller seg fra hans motivkretser av mytologiske figurer og kjærlighetsgrupper i den høye stil fra 1970-årene og fremover. Det er først nå han vender blikket tilbake til sine gammelmesterlige forbilder for alvor, og ikler sin skulptur en ramme som på sitt vis er mer klassisk ortodoks enn både Rodin og Vigeland. Men det er bare den ene siden av Ungs skulptursyn. Den andre siden viser subjektive og eksistensielle holdninger som hører den moderne tids ekspresjonisme til, fjernt fra de gamle mesteres legemliggjøring av sin tids ideer og ideologier.

Et typisk kjennetegn ved Per Ungs skulptur er kraftige og atletiske skikkelser, der spenninger i kroppen drives opp gjennom teatrale positurer, bevegelser og geberder. Disse gir ofte et fortellende og massivt fysisk uttrykk for lidelse, smerte, glede og ekstase - kort sagt de store følelser i livet. Det er følelser som også kan være nært forbundet med kroppslige opplevelser og erfaringer, og dermed godt råstoff for en malende plastiker som Ung. Den lidende Kristus i "Korsfestet" eller skulpturer av sensuelle favntak mellom mann og kvinne er talende eksempler i så måte.

Odd Nerdrum har gitt en treffende karakteristikk av Per Ung og deres eldre venn og ideologiske forbundsfelle Joseph Grimeland: "Per Ung er på mange måter en hedonist, en elsker av kroppen. Mens Joseph Grimeland er en elsker av den klassiske forståelse av kroppen."

Det fysiske aspektet ved Ungs skulptur er interessant både visuelt og innholdsmessig, og har vel også gitt grunnlag for kritiske røster blant dem som forventer mer ånd i hans arbeider, eller sagt med andre ord, et større slektskap med hans gammelmesterlige forgjengere. Det er ikke til å komme fra at hans klassiske rammer nesten automatisk setter i gang assosiasjoner og sammeligninger med de gamle mestere hos tilskueren, noe som lett kan blokkere for et direkte møte med Ungs skulptur. Hans skulptur synes kraftig jordet på en helt annen måte enn hos

forgjengerne. Dette veldige volum uttrykker et egenartet skulpturelt syn som har med formoppfattelsen å gjøre. Ung arbeider lojalt i forhold til de klassiske idealer med en grunnfestet vilje til å gjengi eller vise til kroppens anatomiske strukturer korrekt og ordentlig. Her er det lite rom for å bryte det riktige forholdet mellom anatomisk struktur og overflate, noe som bidrar til å gi skulpturene en tett og dampende fysisk kvalitet. Med sin nøyaktighet skiller han seg fra mange moderne figurative skulptører som tenker mer visuelt enn mimetisk korrekt. Kanskje har hans lærer fra Kunstakademiet, Per Palle Storm og "den innbitte naturalist", her gitt sin elev en livslang innflytelse. Per Ung har ellers selv gitt presist uttrykk for sin holdning til det klassiske mimesis-begrepet: "For meg betyr billedkunst en avbildning og gjenskapning av den ytre visuelle virkelighet."

Interessant nok kan det virke som om hans lojalitet mot det klassiske, samtidig er noe av årsaken til hans forskjell fra det klassiske. Kombinert med hans moderne og ekspressive tendens og ikke minst bruken av det ekspressive potensialet som ligger i selve leiren, får Ungs skulptur sitt egenartede doble uttrykk som både historisk og nåtidig. Per Ung er en førsteklases modellør, og skulpturene viser som regel spor etter kunstnerens hånd i leirens mykt organiske stoff. Dette er en viktig del av det totale uttrykk. Særlig fra rundt 1980 blir denne håndens tydelige bearbeiding og fremheving av leiren som materiale fremtredende. På dette område nærmer han seg datidens heftige og ny-ekspresjonistiske tendens, men uten at fornemmelsen av den klassiske skulpturelle "hud" og distanse blir borte. Det at skulpturene nesten alltid støpes i bronse, som jo er et materiale som i seg selv formidler den tradisjonelle skulpturs opphøyede status, spiller nok inn her.

Om Per Ung er en kroppsdyrker, så viser det seg også i hans dramaturgiske grep, der menneskekroppens agerende register spilles ut ved hjelp av overdrivelser eller det han kaller overeksponeringer. Musklene og kroppens naturlige formasjoner understrekes ved å tydeliggjøre kroppens fordypninger og forhøyninger, slik at kontrasten mellom lys og skygge bidrar til å gi liv til figurene. Dette er et hovedprinsipp hos Ung som han har formulert slik: "Desto dypere en kunstner kan trenge inn i menneskekroppens bygning og konstruksjon og trekke ut det vesentlige og forsterke dette i lys og skygge, desto sterkere vil menneskene oppleve kunstverket som noe som lever og som de kan gå inn i, føle på sin egen kropp."

Kontraster er i det hele tatt et gjentakende fenomen i Per Ungs skulptur, både formalt og idemessig. Kontrasten mellom et gammelt skulpturideal og en moderne livsfølelse, eller mellom lys og skygge i leirens formgivning, kan suppleres med en rekke andre par. Det fysiske tunge og jordede, som særlig mannsskikkelsene preges av, har sin motsetning i svært luftige motiver med akrobatisk krevende sjev. Eksempler er

"Amor og Psyche" (1983) og "Nereide" (1976) som finnes i flere varianter. Også "Euterpe" (1977), musikkens muse, bringer inn luftens element, idet hun dansende svinger et langt svøp i en bue rundt seg. "Europa og oxen" er nok et eksempel på et motiv i fart.

Kropper i bevegelse, spenn og handling er gjennomgående hos Ung - en dynamikk som understrekes av svingende komposisjoner og skikkelser fanget i aksjon og utagerende geberder. Disse gir uttrykk for tilstander i høyt spenn så vel fysisk som psykisk. Men der kroppen er nærværende utadvendt, er ansiktet overgitt sin emosjonelle tilstand i en innadvendt og karakteristisk teatralisk positur. De er i kreftenes vold. Det er ikke uten grunn at ordet patos ofte er blitt brukt i omtaler av Per Ungs skulptur.

Når det gjelder portrettskulpturer går Per Ung vekk fra scenegulvet, vekk fra operaens overtydeligheter, og nærmer seg den portrettede med respektfull og inntrengende realisme. Han har gjennom hele sin lange karriere levert en rekke gode portretter, der hans usedvanlige evne til å se og formgi sine modeller i leire spilles finstemt ut. Også her trekker han frem de plastiske muligheter som ligger i kontrasten lys-skygge til å gi liv og nærvær til skulpturen. I 2003 ble hans portrettstatue av komponisten og kapellmesteren Johan Halvorsen reist utenfor Nationaltheatret. Den er behersket og verdig liksom hans debut innen genren av Johanne Dybwad 40 år tidligere, men tydelig med bakgrunn i hans naturalistiske veivalg og understrømmen også i hans mytologiske teatrale verden. Disse to monumentene plassert på hver sin side av Nationaltheatret gir et utilsiktet symbolsk bilde av kunstneren Per Ungs utvikling fra den helt unge til den modne, erfarne kunstner, fra en prøvende lett modernistisk påvirket form til en gjennomført realisme. I sin gjengivelse av de to kunstnerne tilknyttet teatret, trer han selv tilbake for å fremheve dem og deres karakter. Til gjengjeld kan man si at han i sine frittstående arbeider er å ligne med en skuespiller i de plastiske kunster.